

17. Орлевич І. Галицьке русофільство під час Першої світової війни [Електронний ресурс у форматі pdf]. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VIca_Gum/2011_10/24.pdf.
18. Осипов І. На проломе. Очерки 1914-1922 гг. [Текст] / І. Осипов. – Перемишль ; Нью-Йорк : Современная библиотека, 1922. – 77 с.
19. Пашаева Н. Очерки истории русского движения в Галичине XIX – XX вв. [Текст] / Н. Пашаева. – М., 2001. – С. 150
20. Плач за москвофілами [Текст] // Новий Час. – 1935. – 4 квітня. – Ч. 185. – С. 2.
21. Послідні хвилі московського панованя у Львові : [Текст] // Свобода. – 1915. – Ч. 22. – С. 3.
22. Савченко В. Восточная Галиция в 1916–1920 годах (этнополитическая ситуация в крае) [Текст] / В. Савченко // Отечественная история. – 2004. – № 2. – С. 96–113.
23. Смерть “Прикарпатской Руси” [Текст] // Вістник Союзу визволення України. – 1915. – Ч. 39–40. – С. 14.
24. Справа повороту галицьких виселенців [Текст] // Вістник Союзу визволення України. – 1917. – Ч. 152. – С. 3.

В статтє освещено проблему упадка москвофильского движения на западноукраинских землях в годы Первой мировой войны. Автор обратил внимание на несколько аспектов этого процесса, а именно – беженство москвофилов и жизнь украинских переселенцев на территории Российской империи.

Ключевые слова: москвофильы, беженство, Руськая Народная Рада, В. Дудикевич, Карпато-русский добровольческий отряд.

The article deals with the problem of decline Russophile Movement in Western Ukraine during World War I. The author paid attention to several aspects of this process – namely refugee status Muscophiles and Ukrainian immigrants living in the Russian Empire.

Keywords: Moscovphils, refugee status, Russian People's Council, V. Dudykevych, Carpatho-Ruthenian voluntary detachment.

**УДК (477) “1917”
ББК 63.3**

Богдан Морикіт

АРТИКУЛЯЦІЯ ЛОБІСТСЬКИХ ІНТЕРЕСІВ НАСЕЛЕННЯ У ПЕРІОД ДІЯЛЬНОСТІ УРЯДУ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ (березень 1917 – квітень 1918 рр.).

У статті висвітлюється артикуляція лобістських інтересів населення у період діяльності Центральної Ради, вплив цього процесу на ухвалення політичних рішень урядом і врахування інтересів громадськості у встановленні політичного режиму Центральної Ради.

Ключові слова: Українська Центральна Рада, артикуляція лобістських інтересів населення, громадські інтереси, зацікавлені групи, верстви населення.

Проблему діяльності Центральної Ради, як органу, що виконав роль консолідатора громадських інтересів, потрібно розглядати, як процес інтенсивний з характеристиками революційного піднесення та подальшого врахування громадських інтересів у формуванні політичних рішень та платформ. У дослідженні ми звернули увагу на артикуляцію інтересів суспільних верств і його відображення у політиці уряду Центральної Ради. Вивчення громадських інтересів – це передусім визначення причини накопичення критичної маси вимог та фіксування часу їх висловлювання. Для періоду діяльності уряду Центральної Ради притаманні ознаки участі широких верств населення у суспільних процесах. Саме вимоги низів сприяли консолідації політичної волі у центрі, що і спричинило початок відродження Української держави.

Проблема артикуляції інтересів в період Центральної Ради є не дослідженою проблемою. Однак в історіографію дослідження зробили певний внесок такі вчені: Г.Басара-Тилішак у своїй роботі визначив роль провінційної громадськості у національній революції 1917 року [1]. А.Гриценко звернула увагу на робітничий рух періоду початку революції [2]. Важливим є дослідження В.Скальського, присвячене селянському

питанню у 1917 році [7]. В.Солдатенко здійснив масштабний аналіз соціально- економічних причин подій 1917 року [8]. В.Верстюк у своєму дослідженні акцентував увагу на феномені Центральної Ради, як продовженні української державотворчої традиції. Історії робітничої політики українського уряду Центральної Ради впродовж 1917–1918 рр. присвячено праці О. Реєнта.

Мета статті – дослідити процеси артикуляції лобістських інтересів населення у період Центральної Ради і їх модифікацію у політичні вимоги та доктрини.

Проблема дослідження артикуляції громадських інтересів актуалізується через потребу у вивченні зв'язків активності суспільних верств та якості політичних рішень, які приймалися урядом Центральної Ради. Джерельну базу дослідження склали архівні документи Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, нормативно-правові акти та політичні документи Центральної Ради.

Нагромадження та висловлювання інтересів населення на початку ХХ ст. зумовлене рядом економічних та культурних причин. Перша світова війна спричинила ряд кризових явищ, які призвели до формування нагромадження лобістських інтересів, що не враховувалися центральною владою. Причини формування широкого кола інтересів суспільних верств зумовлено кризовими явищами в економіці та гуманітарній сфері, зокрема:

- мобілізацією половини працездатного чоловічого населення, що зумовило зменшення продуктивних сил в економіці України;
- різким падінням промислового виробництва. Упродовж 1914–1916 рр. в Україні припинили роботу більше 1400 підприємств та 26 доменних печей ;
- активізацією кризових явищ в сільському господарстві (посівні площі в Україні зменшились у 1916 р. на 1,9 млн. десятин, а валовий збір зерна впав на 200 млн. пудів (на 27%) порівняно з 1913 р.) [7, с.30, 40].

Унаслідок кризових явищ у період I світової війни в Україні посилювались інфляційні процеси. На початок 1917 р. середній рівень цін на продукти у промислових районах України, порівняно з 1913 р., зріс на 113–130%.

Основними методами вияву громадських інтересів стали страйки. У 1915–1916 рр. в Україні відбулося 520 страйків, в яких взяло участь 230 тис. робітників. У 1916 кількість страйків зросла до 218, а страйкарів — до 193 тис. [2, с.40]. Вище названі тенденції стали причиною формування цілої низки зацікавлених груп , які формували власне бачення розвитку держави та економіки.

Англц-російський політичний словник дає таку характеристику громадського інтересу: “Спільний інтерес індивідів, як членів громади, який залежить від потенційних вигадів і втрат” [6, с.54]. Професор Ворикського Університету Він Грант пов’язує артикуляцію громадських інтересів з діяльністю зацікавлених груп, які у своїй діяльності пропонують альтернативи державній політиці [6, с.84].

У нашому дослідженні буде зроблена спроба аналізу формування громадських ініціатив та інтересів, їх вплив на політику Центральної Ради. Спробою вияву громадського інтересу стала самоорганізація населення у Ради робітничих депутатів, у період з 2 по 9 березня відповідні ради були створені в великих містах і містечках. Дослідник Української національної революції В. Солдатенко зазначає: “У початковий революційний період відбулась переорієнтація владних інституцій, особливо у провінційних містах і містечках” [8, с.74]. Найбільше рад було створено у промислових районах Донбасу, що характеризувало цей процес як виявлення інтересів робітництва.

У цьому контексті варто зазначити, що процес усвідомлення і артикуляції громадських інтересів видозмінився у політичні вимоги і платформи. Варто зазначити, що саме на периферії можна було прослідкувати найбільш яскраві вияви громадської активності, які можна класифікувати за наступними напрямками:

- культурно-просвітницька активність. Найактивнішим об'єднувачем культурних громадських ініціатив на початку Національної революції стало Товариство "Просвіта". Його активна діяльність на місцях була спрямована на просвітницьку діяльність та боротьбу з кризою ідентичності українців. Яскравою характеристикою діяльності товариства став I Всеукраїнський з'їзд "Просвіт", на якому було окреслено проблеми у діяльності організації (нестача інтелігенції для праці, брак лекторів, відсутність належних коштів, значна потреба в літературі);

- професійна громадська активність на українській території набула рис всеохоплюючого масового руху. Так в інформації "Вістника товариства "Просвіта" у Катеринославі" повідомлялося, що на український педагогічний з'їзд 5–6 квітня прибули представники майже усіх міст України, а разом більше 500 педагогів [12, с.35];

- артикуляція лобістських інтересів відбувалася саме з низових організацій: значення для розвитку українського руху мав Всеукраїнський національний конгрес, який відбувся 6–8 квітня 1917 року у Києві. Вибори представників на цей форум проводились на зібраннях українських громад та просвітянських товариств у багатьох містах [1, с.64].

Після люневих подій в м. Петрограді, київські громадські кола постали перед дилемою самоідентифікації. Уже 3 березня відбулися збори представників українських організацій. Зборам була запропонована ідея створення організації спеціально для координування українського руху [8, с.68].

На нашу думку виникнення Центральної ради стало результатом артикуляції громадських лобістських інтересів, які виникли на периферії і на своїй початковій стадії носили культурницько-просвітницький характер, а пізніше трансформувалися у політичні доктрини.

Перші кроки громадсько-політичних активістів в м. Києві були спрямовані на визначення ролі і місця громадського сектору у процесі встановлення нової влади. Перша відозва Центральної Ради від 9 березня 1917 року зверталась до жителів із проханням: "Додержуйте спокій, беріться до роботи, до гуртування у політичні організації" [12, с.67]. Часопис "Вісти Центральної Ради" від 19 березня 1917 року публікує тимчасовий склад Центральної Ради, який складався з представників українських громадських організацій культурного, економічного та професійного спрямування.

Офіційні документи періоду становлення Центральної Ради показали, що її діяльність була спрямована на задоволення інтересів різноманітних політичних партій та громадських структур, передусім через входження їх у керівні органи державного управління. Так, на засіданні 1 сесії Центральної Ради визначено представництво громадських організацій у структурі Центральної Ради, зокрема визначено поняття: "представництва економічних та професійних організацій" [12, с.75]. У протоколах засідань № 54–57 Центральної Ради від 25 червня 1917 року окреслено коло представництва громадського сектору у роботі Центральної Ради, зокрема виділено пропорційне представництво наступним організаціям: "Фінансовим і економічним, союзу залізничників, культурним установам та іншим" [12, с.84].

У своїх спогадах М.Грушевський бачить певну слабкість початкового представництва громадських організацій, зокрема він зазначає: "Центральна Рада на початковому етапі була сформована лишень з представників київських організацій" [3, с.146].

Завершення процесу формування Центральної Ради супроводжувалось всеукраїнськими процесами легітимізації через підтримання зв'язку з низовим громадським рухом, який проявлявся у національних з'їздах. Першим таким громадським зібранням став Національний конгрес, який був скликаний 6–8 квітня 1917 р. з метою розширення соціальної бази нової київської влади. Представництво на з'їзді становило 1000 осіб, що репрезентувало майже увесь громадський сектор, політичні партії та національні меншини. Ініційований владою з'їзд затвердив програмові засади Цент-

ральної Ради, зокрема: широка національно - територіальна автономія України та інших регіонів країни у складі федеративної демократичної Російської республіки; забезпечення економічних, політичних, культурних та інших прав національних прав національних меншин, що проживали на Україні; негайна організація з представників усіх національних та соціальних груп населення місцевих органів влади; допуск представників України до участі в майбутніх мирних переговорах з країнами Четверного союзу; встановлення прав національної меншості для українців, що проживали в інших губерніях Росії.

Більш незалежним від побажань керівництва Центральної Ради став I і II Всеукраїнські військові з'їзди. Як зазначав Олександр Удовиченко генерал армії УНР, віцепрезидент уряду УНР в екзилі: "I-й військовий з'їзд відбувся в травні 1917 року в присутності 700 делегатів, що репрезентували майже 1 000 000 українських вояків, а II військовий з'їзд, відбувся в присутності 2308 делегатів, що прибули з різних відтинків довжелезного російського фронту, навіть з фронту турецького, та які репрезентували до 4 000 000 українських вояків" [11, с.34].

Делегати військового з'їзду артикулювали свої вимоги через комплекс практичних декларацій – частина з яких була втілена в життя. Так розпочався процес українізації військових частин, військовики проголосили ряд ідеологічних вимог перед Петербурзьким урядом: визнати Світову війну як імперіалістичну практику пануючих класів та пришвидшити питання мирних переговорів. Зі свого боку делегати визнали Центральну раду єдиним органом компетентним вирішувати проблеми України.

На нашу думку важливим показовим елементом артикуляції і вираження громадського інтересу була активна діяльність селянства через інститут селянських з'їздів. Рух сільського населення до об'єднання і донесення своїх поглядів до центральної влади розпочався з губернських селянських з'їздів. Основним ідеологічним і політичним мотивом селянських з'їздів стала тенденція бачити в Центральній Раді українську національну владу. З подібними зверненнями звернулися селянські з'їзди Полтавської, Харківської, Катеринославської губернії. Громадський інтерес селянства до питання власності на землю переходить до основ державного ладу та форми правління. Делегати з'їздів виступали за встановлення демократичної федеративної республіки. Республіканський лад розглядався як найкраща форма правління, оскільки: "при монархії, хай навіть і конституційній, тобто обмеженій, можна завжди очікувати, що інтереси трудового народу будуть протиставлені інтересам царя з його оточенням" [7, с.118].

Продовженням губернських селянських з'їздів стало проведення у Києві Всеукраїнського селянського з'їзду, де, окрім політичних декларацій про автономність України і правильність вибраного шляху, було ухвалено резолюцію "Про організацію селянства". В ній було окреслено організаційну структуру українського селянства, відбулось об'єднання в Українську Селянську Спілку. Роль законодавчих органів виконували селянські з'їзди, а в період між ними – Ради селянських депутатів. Виконавчими органами визнавалися Центральний та місцеві комітети Селянської Спілки. На з'їзді прийнято статут Селянської спілки де у параграфі 1 задекларовано : "Для захисту своїх своїх класових і професійно – економічних інтересів, а також для об'єднання всього українського селянства на ґрунті культурного та ідейного, політичного розвитку засновуються в губерніях і повітах селянські спілки з Всеукраїнською спілкою на чолі" [9]. У завданнях, які прописувалися у статуті організації було визначено: "Захист економічних і правових інтересів безземельних і малоземельних селян" [9]. Саме земельне питання зуміло трансформувати інтереси громади у конкретну організацію, яка ставила чіткі завдання перед урядом Центральної Ради, а пізніше і Директорією УНР. Окрім земельних гасел, селянська спілка у своєму статуті визначила один із видів своєї діяльності, як: "Захищати принципи виборів в державні установи й місцеве самоврядування на ґрунті загального, таємного, прямого і пропорціального виборчого права" [10].

Корисність селянської спілки, як органу, що мав на меті самоорганізувати селянство, зрозуміла влада у Києві. Так у зверненнях Ради Міністрів до селянства від 17 січня 1918 року зазначається: “Народне міністерство земельних справ виконуючи волю народу дбає про утворення селянських хліборобських спілок” [10, с.48].

У зверненні Секретаріату земельних справ до Українського народу від 16 січня 1917 року виділяється особлива роль і значення селянських спілок: “таких, яким легше управляти землею” [10, с.45]. Через економічну і соціальну ситуацію артикуляція інтересів селянства набувала політичного відтінку. Основним лейтмотивом діяльності селянства стало безоплатне повернення землі. У пункті 5 завдань, які перед собою ставила Селянська спілка була вимога “безповоротної соціалізації усіх земель” [10]. На даний факт звертає державний діяч Д.Дорошенко, що зазначає “Україна вкрилась сіткою організацій “Селянської Спілки”, яка національну справу ставила лиш як формальне гасло для переведення виключно соціальних завдань — безвипускної експропріації землі у приватних власників та її соціалізації” [7, с.246].

Спробою вертикального впливу на прийняття рішень є наказ делегатам Трудового конгресу від селян Вінницького повітового селянського з’їзду. В ньому зазначались директиви делегатам щодо голосування з принципів для селянства питань: “земля повинна перейти до трудового селянства без викупу на основі її соціалізації; влада на місцях в селах волосних повітах і губерніях повинна бути переобрана; до урядування, як центрів та на місцях не трудові елементи не допускаються” [5].

Важливим напрямком дослідження громадської активності у період уряду Центральної Ради є вивчення ролі робітництва у процесі державного будівництва та вираження ним своїх власних політичних платформ.

Артикуляція лобістських громадсько-політичних інтересів робітників проходила у ідеологічному розрізі діяльності робітничих організацій промислових регіонів України. В найбільших індустріальних містах півдня і сходу України робітники належали до структур, які були більшовицькими або співчуваючими даній ідеології. Питома вага українських робітників у структурі промисловості становила 40 тис. робітників із 1 млн. усього робітництва [3, с.43]. На засіданнях з’їзду, який проходив 24–27 липня 1917 року було винесено ряд резолюцій, які відображали процес артикуляції інтересів робітництва. Так, у резолюції у справі організації робітництва зазначалось, що: “ціллу промислових організацій є підвищення економічного становища робітництва, поменшення годин щоденної праці” [3, с.43]. В резолюціях визначено місце і роль робітничого центру – єдиної промислової Робітничої спілки України.

На нашу думку, скликання робітничого з’їзду було спробою об’єднати зусилля нечисленних робітничих організацій у складному процесі визначення їх як українських пролетарів. Наслідком діяльності робітничих організацій стало входження делегатів робітничого з’їзду до складу Центральної Ради.

Отже, артикуляція лобістських громадських інтересів у період діяльності Центральної Ради вирізняється наступними характеристиками:

- верстви населення України виступили активними зацікавленими групами і їхня спрямованість проявилась у постійних політичних та державницьких дискусіях, які виникали у час урядування Центральної Ради;
- зацікавлені групи артикулювали свій інтерес у державному будівництві і запропонували платформи розвитку держави;
- процес представлення інтересів відбувся знизу і носив організований і представницький характер.

1. Басара-Тилішак Г. В. Громадянська участь у Національній революції: досвід українського провінційного міста / Г. В. Басара-Тилішак // Національна Революція: загальноєвропейська традиція та український контекст. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю. – Івано-Франківськ, 2012. – С. 55–69.

2. Гриценко А. П. Українські робітники на шляху творення національної держави (1-й всеукраїнський робітничий з'їзд 11–14 /24–27/ липня 1917 р.) / А. П. Гриценко // Історичні зошити . – 1992. – № 5. – С. 38–47.
3. Грушевський М. С. Хто такі українці і чого вони хочуть / М. С. Грушевський – К. : Знання України, 1991. – 240 с.
4. Конституційні акти України 1917–1920. Невідомі конституції України. – К. : Філософська і соціологічна думка, 1992. – 110 с.
5. Наказ делегатам на Трудовий конгрес від селян Вінницького повітового селянського з'їзду // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України, ф. 2492, оп. 1, спр. 3, 21 арк.
6. Политика. Толковый словарь: Русско-английский. – М. : Мысль, 2001.– 451 с.
7. Скальський В. В Селянські з'їзди на Україні в 1917 р. / В. В. Скальський // Український історичний журнал. – 1998. – № 11. — С. 113–120.
8. Солдатенко В.Ф. Україна в революційну добу. Історичні есе-хроніки / В. Ф. Солдатенко – Кн. 1 : Рік 1917. – Харків, 2008. – 560 с.
9. Статут селянської спілки // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України , ф 2492, оп. 1, спр. 3, 1 арк.
10. Статут селянської спілки // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України , ф 2492, оп. 1, спр. 3, 2 арк.
11. 11. Удовиченко О. І. Україна у війні за державність: Історія організації і бойових дій Українських Збройних Сил, 1917–1921 рр. / О. І. Удовиченко – К., 1995. – 560 с.
12. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. У двох томах. Т. 1. 4 березня – 9 грудня 1917 р. / упоряд. Верстюк В. Ф. (керівник) та ін. – К. : Наукова думка, 1996. – 499 с.
13. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. У двох томах. Т. 1. 9 грудня – 29 квітня 1917 р. / упоряд. Верстюк В. Ф. (керівник) та ін. – К. : Наукова думка, 1996. – 424 с.

В статтє освещается артикуляция лоббистских интересов населения в период деятельности Центральной Рады, влияние этого процесса на принятие политических решений правительством и учета интересов общественности в установлении политического режима Центральной Рады.

Ключевые слова: *Центральная Рада, артикуляция лоббистских интересов населения, общественные интересы, заинтересованные группы, слои населения.*

The article highlights the articulation of the public interest in the period, the Central Council, its impact on political decision-making by the government and the interests of the public in setting the political regime of the Central Council.

Keywords: *Central Board articulation lobbying interests of the population, the public interest, interest group population.*